

Optimistični trendovi u sektoru ribarstva

Ornella, Mikuš; Ćuskić, Erwin; Jež Rogelj, Mateja

Source / Izvornik: **MESO: Prvi hrvatski časopis o mesu, 2020, 22., 161 - 161**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31727/m.22.2.1>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:065888>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Optimistični trendovi u sektoru ribarstva

Mikuš Ornella¹, Erwin Ćuskić², Mateja Jež Rogelj¹

Sažetak

Većina makroekonomskih pokazatelja za sektor ribarstva u promatranom razdoblju od 2009. do 2018. bilježi uzlazno kretanje. U deset godina uzgoj raste za 20 %, izvoz za 77 %, a vrijednost proizvodnje u posljednjih pet promatranih godina za 30 %. Akvakultura je grana ribarstva s najvećim gospodarskim potencijalom. Pozitivno utječe na zapošljavanje, dohodak, ponudu visokovrijednih namirnica povećane dodatne vrijednosti kroz turizam i izvoz, a time i na socioekonomski razvoj otočnih i ruralnih zajednica.

Ključne riječi: : akvakultura, rast, ribarstvo

Uvod

Ribarstvo je gospodarska djelatnost koja ima bogatu tradiciju u Hrvatskoj. Dijeli se na morsko i slatkovodno ribarstvo, a ribolov na gospodarski, sportski i rekreacijski. Zabilježeno je da ribarstvo doprinosi s oko 0,2 % do 0,7 % hrvatskom bruto domaćem proizvodu (BDP), međutim ubrojimo li izgradnju i servisiranje plovila, proizvodnju opreme, prijevoz, skladištenje, razne lučke aktivnosti povezano s ribolovom kao i određene oblike turizma, doprinos ribarstva može biti do 1 % BDP-a (MP, 2013).

Makroekonomski pokazatelji stanja sektora ribarstva većinom pokazuju uzlazni trend s obzirom da je sektor u posljednjih desetak godina ostvario značajan rast, najviše zbog otvaranja velikog broja prerađivačkih kapaciteta, uglavnom sufinanciranih sredstvima iz fondova Europske unije (Mikuš i sur., 2018.). Vanjskotrgovinska je bilanca u ribarstvu konstantno pozitivna, što je važan pokazatelj ekonomske snage sektora. To znači da sektor potražuje nove zaposlenike i nudi porast dohoda-

ka. Vrijednost proizvodnje značajno raste zahvaljujući sve većem porastu proizvodnje u akvakulturi. Najznačajniji su uzgoj bijele ribe (lubin i komarča), plave ribe (tuna) i školjkaša kroz marikulturu, te uzgoj slatkovodnih vrsta riba (šaran i pastrva).

S obzirom da se sektori hrvatske primarne proizvodnje (poljoprivreda, šumarstvo) često stavljaju u kontekst loših ekonomskih rezultata, zatvaranja poslovnih subjekata i nedovoljne iskorištenosti resursa; ovaj rad prikazuje ribarstvo kao sektor s uzlaznim trendovima te potencijalno vodeći u primarnom sektoru.

Stanje u sektoru

Površina teritorijalnog mora u Hrvatskoj iznosi 31.067 km², što je 35,5% ukupne površine teritorija Hrvatske. Dužina obale je 6.278 km, a čini ju 1.880 km kopnene obale i 1.246 otoka dužine 4.398 km (DZS, 2019.). Ribarstvo predstavlja važan aspekt u socioekonomskom razvoju obalnih i otočnih lokal-

¹ dr. sc. Ornella Mikuš, docentica, dr. sc. Mateja Jež Rogelj, postdoktorandica; Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Svetošimunska 25, Zagreb

² Erwin Ćuskić, student diplomskog studija Agrobiznis i ruralni razvitak Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet

*Autor za korespondenciju: omikus@agr.hr

nih zajednica, jer osigurava zaposlenost i dohodak te doprinosi turizmu zbog ponude visokokvalitetnih prehrambenih proizvoda, važnih za ljudsku ishranu. Ribarstveni sektor, uz žitarice, šećer i šećerne proizvode sudjeluje značajnim udjelom u izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (8-9 % u razdoblju 2009.-2018.) i bilježi konstantno veći izvoz od uvoza. Najzastupljeniji proizvodi u izvozu su: plavoperajna tuna, svježi ili rashlađeni europski lubin (brancin), svježa ili rashlađena orada (komarča), sardine (pripremljene ili konzervirane, cijele ili u komadu – osim mljevenih i sardina u maslinovom ulju), incuni (soljeni ili u salamuri) te smrznute srdele (HGK, 2020.). Najvažnija izvozna tržišta su standardno: Japan, Italija, Slovenija i Španjolska. U prilog izvozu ide i nepovoljno stanje niže domaće potrošnje ribe po glavi stanovnika. Procjene Hrvatske gospodarske komore u 2018. godini pokazuju da je godišnja potrošnja ribe po stanovniku u Hrvatskoj 10 kg što je upola manje nego ista prosječna potrošnja u EU (HGK, 2018.). Potrošnja slatkovodne ribe sudjeluje s tek 1-2 % u ukupnoj prosječnoj potrošnji ribe po

glavi stanovnika (Agrobiz, 2018.). Međutim, rezultati anketnog istraživanja o konzumaciji proizvoda ribarstva u Hrvatskoj, provedenog tijekom ožujka 2017. godine pokazuju da je prosječna potrošnja znatno veća (MP i Eurofish, 2017.). Tako za EU iznosi 23,3 kg/po glavi stanovnika/godišnje, dok je svjetska razina oko 17,8 kg po stanovniku godišnje. Potrošnja ribe u Hrvatskoj iznosi oko 18 kg/po glavi stanovnika. Istraživanje je provedeno na uzorku od 1.001 stanovnika. U tablici 1 nalaze se glavni pokazatelji stanja u sektoru ribarstva od 2009. do 2018. godine. U obzir je uzeto desetogodišnje razdoblje, s obzirom da je to svojevrsni minimum u procjenama sadašnjeg stanja i budućnosti sektora.

Ulov morskih organizama u moru prvobitno raste do 2015. godine, kad počinje njegov pad ali istovremeno počinje rast uzgoja morske ribe i ljuskavaca, kamenica te ostalih mekušaca i školjkaša tj. proizvodnja. Ribolov se obavlja kao gospodarski ribolov i negospodarski (rekreacijski i sportski ribolov). U 2018. godini bilo je registrirano 7.573 plovila od čega je većina ispod 12 metara s prosječnim godišnjim

Tablica 1. Makroekonomski pokazatelji sektora ribarstva u razdoblju od 2009. do 2018.

Table 1 Macroeconomic indicators of the fisheries sector from 2009 to 2018

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ulov u moru u tonama /Catches in tonnes	55.319	55.319	70.494	63.985	75.644	79.902	73.409	72.794	69.534	69.832
Uzgoj morskih riba i dr. u tonama /Production in tonnes	11.300	10.892	10.906	9.740	10.484	9.960	12.043	13.235	13.842	16.781
Uzgoj slatkovodne ribe /Production of consumer fish in tonnes	5.066	5.048	6.283	4.209	3.235	3.808	4.832	4.035	3.273	2.899
Plovila /Fishing fleet	3.886	4.029	4.136	4.259	4.329	7.384	7.849	7.746	7.559	7.573
Broj ribara /Number of Fishermen	3.886	3.995	3.564	3.322	3.535	7.733	7.849	7.746	6.565	6.668
Vrijednost proizvodnje u kunama /Value of production in HRK*	:	:	:	:	:	1.005.655	1.193.279	1.212.761	1.125.795	1.311.204
Izvoz u tis. kn Export in thousand kunas	715.979	622.158	815.855	746.247	706.633	886.189	1.168.238	1.124.021	1.154.891	1.267.261
Uvoz u tis. kuna / Import in thousand kuna	420.970	431.383	527.919	532.947	477.537	563.822	689.554	753.550	838.055	906.053
Bilanca u tis. kuna /Trade balance in thousand kunas	295.008	190.775	287.936	213.299	229.095	322.366	478.685	370.471	316.836	361.208

*Od 2014. podaci se preuzimaju od Uprave ribarstva pri Ministarstvu poljoprivrede u koje su uključene sve vrste morskih riba i ostalih organizama i slatkovodne uzgojene ribe (bez prodaje ulova slatkovodnih riba) te podaci nisu usporedivi s ranijim godinama.

Izvor: DZS, Statistička priopćenja i HGK, 2020.

Source: CBS, First Releases and CCE, 2020

ulovom oko 70.000 tona. Najčešći oblik ribolova je plivaričarski ribolov male plave ribe (srdela i inćun) i kočarski ribolov pridnenih vrsta (npr. oslić, škampi). Od ukupnog ulova plave ribe, najveći se udio odnosi na ulov srdele. Nagli skok broja plovila u 2014. godini u odnosu na prijašnje godine rezultat je odredbi dogovorenih tijekom pridruživanja Hrvatske EU. U registar gospodarske flote 2014. godine upisano je 3.500 plovila koja su ranije pripadala kategoriji ribolova za osobne potrebe.

Iako podaci pokazuju da se broj ribara kreće od 7.733 u 2014. do 6.668 u 2018. godini, procjenjuje se da zaposlenih u ribarstvu ima zapravo znatno više, tj. oko 14.000, a ako ubrojimo sezonske radnike taj se broj penje do 25.000 (EC EMFF, 2014.).

U vrijednosti proizvodnje u ribarstvu najviše sudjeluju proizvodi morskog ribarstva (preko 90%). Vrijednost proizvodnje od 2014. godine konstantno raste, najviše zbog rasta vrijednosti morskog ribarstva i to zbog uzgoja akvatičnih organizama u moru (marikultura), prodanih količina i cijena.

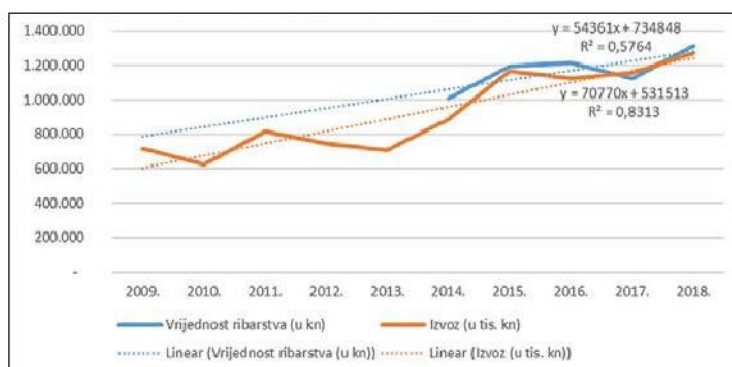
Proizvodnja slatkovodne ribe u drastičnom je padu, a uzrok tome padu je smanjena proizvodnja pastrve (80% u razdoblju od 2009. do 2018. godine).

Jedan od razloga su manja ulaganja u slatkovodno ribarstvo u usporedbi s ulaganjima u morsko ribarstvo. Do sada je nedostajala sustavna i ciljana implementacija planova za rekonstrukciju uzgajališta i nabavu moderne tehnologije. Nadalje, sve prisutnije prirodne nepogode kao što su velike vrućine i suše uzrokuju niske razine ribnjaka ili njihovo potpuno presušivanje. Uz to, ptice koje se hrane ribom (kormoran, čaplja) imaju lakši pristup ribi, što dodatno pogoršava ionako nisku razinu proizvodnje.

Općenito, proizvodnja u ribarstvu pokazuje pozitivne trendove u uzgoju morskih organizama (marikultura) te u vrijednosti proizvodnje i izvozu; ali negativan trend u uzgoju u kopnenim vodama, što pokazuju slike 1 i 2.

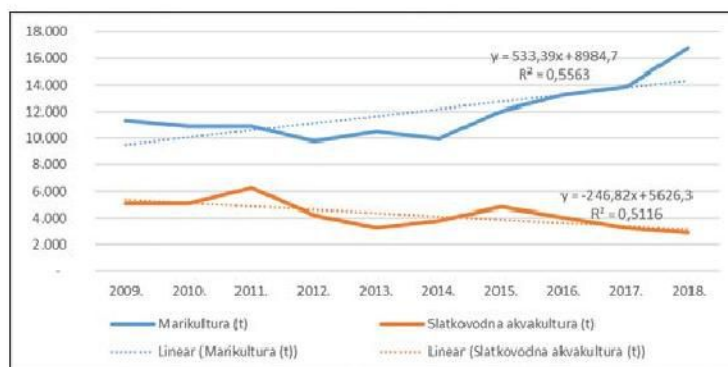
Akvakultura

Akvakultura u Hrvatskoj predstavlja stratešku djelatnost proizvodnje ribe i ostalih morskih organizama koji nadomještaju manjak ponude proizvoda iz izravnog ulova zbog sve većih ograničenja ribolova. Kao proizvodnja s velikim gospodarskim potencijalom koja generira proizvode s dodanom vrijednošću, akvakultura znatno doprinosi opstanku socijalno

Slika 1. Trend vrijednosti proizvodnje i izvoza proizvoda ribarstva od 2009. do 2018.

Figure 1 Trend of value of production and export of fishery products from 2009 to 2018

Slika 2. Trend u proizvodnji u moru i kopnenim vodama od 2009. do 2018.

Figure 2 Trend production in sea and inland water from 2009 to 2018

osjetljivih otočnih i ruralnih zajednica. Omogućava zapošljavanje tijekom cijele godine i doprinosi razvoju pratećih djelatnosti (turizam, obrt) koje pozitivno utječu na zadržavanje radno sposobnog stanovništva na otocima i obogaćuje turističku ponudu lokalne hrane.

Hrvatska akvakultura uključuje uzgoj vodenih organizama u moru i u kopnenim vodama. Ukupna proizvodnja u 2018. godini iznosila je 19.680 tona, što je porast u odnosu na 2009. za oko 20 %. Ukupna vrijednost proizvoda iz akvakulture iznosi u 2018. godini 890 milijuna kuna. Najveći udio u ukupnoj proizvodnji čini morska akvakultura i to količinom od 85 % i vrijednošću od 94 %. Prema internim podacima Ministarstva poljoprivrede (MP, 2020.) najznačajnije vrste riba u morskom uzgoju su lubin (*Dicentrarchus labrax*), komarča (*Sparus aurata*) i atlantska plavoperajna tuna (*Tunnus thynnus*), dok su kod školjkaša zastupljene vrste dagnja (*Mytilus galoprovincialis*) i kamenica (*Ostrea edulis*). Glavnina uzgojene bijele ribe plasira se na domaće tržište i tržište EU (Italija). Porast proizvodnje u morskoj akvakulturi u proteklih 10 godina iznosi čak 50 % u količini i 41 % u vrijednosti. Najznačajniji porast u količini bilježi se u proizvodnji komarče, sa 1.500 u 2009. godini na preko 5.500 tona u 2018. godini, te kod lubina gdje je proizvodnja porasla sa 3.000 na preko 6.000 tona. Što se tiče proizvodnje školjkaša, u razdoblju od 2014. do 2018. godine proizvodnja je porasla 25 % u količini i 48% u vrijednosti proizvodnje (MP, 2020).

Uzgoj slatkovodnih vrsta riba uključuje uzgoj toplovodnih (ciprinidnih, šaranskih) i hladnovodnih (salmonidnih, pastrvskih) vrsta, pri čemu su šaran (*Cyprinus carpio*) i kalifornijska pastrva (*Oncorhynchus mykiss*) najznačajnije vrste. Ukupna proizvodnja slatkovodne ribe plasira se uglavnom na domaćem tržištu, iako se posljednjih godina povećani izvoz ostvaruje i na tržištu EU (Italija, Njemačka, Mađarska, i dr.).

Strateška važnost akvakulture formalizirana je donošenjem Zakona o akvakulturi 2018. godine (NN 130/2017 i 111/2018). Na taj način akvakultura je postala posebno upravno područje, objedinjena je morska i slatkovodna akvakultura u jedinstveni propis, te je u potpunosti odvojena od ribolova, što znatno olakšava sve upravne i administrativne poslove, kako za sektor, tako i za administraciju (MP, 2020.). Zakon omogućuje učinkovitije provedbe reformirane Zajedničke ribarstvene politike Europske unije, prvenstveno zato jer pojednostavljuje prijavu za korištenje sredstava EU fondova.

Ribarstvo je gospodarska aktivnost koja značajno utječe na stanje resursa u moru. Hrvatska provodi Zajedničku ribarstvenu politiku Europske unije i aktivno sudjeluje u donošenju prijedloga i akata koji utječu na način i uvjete obavljanja ribolova u Jadranskom moru, s ciljem održivog gospodarenja ribljim resursima i njihovog očuvanja za buduće generacije. S obzirom da se zbog ugrožavanja morskih resursa sve više ograničavaju ribolovne kvote, te da riba i ostali organizmi koji žive u moru ili slatkoj vodi predstavljaju visokovrijednu, proteinski bogatu namirnicu, akvakultura se smatra kao dobra alternativa ulovu. Međutim, prakse u akvakulturi također moraju slijediti određena pravila da bi se zaštitila prirodna staništa i izbjeglo nekontrolirano ispuštanje otpada, pesticida i drugih kemikalija u more ili slatku vodu. Stoga akvakultura mora počivati na principima ekonomske, društvene i ekološke održivosti.

Zaključak

Namjera ovog stručnog rada bila je prikazati trendove vrijednosti osnovnih makroekonomskih pokazatelja u sektoru ribarstva u razdoblju od 2009. do 2018. godine. Uočeno je da sektor ribarstva ima veliki gospodarski značaj, najviše zbog rasta uzgoja u marikulturi, porasta izvoza i konstantno pozitivne vanjsko-trgovinske bilance. Nedostaci sektora su manjak investicija u slatkovodnoj proizvodnji, niža prepoznatljivost proizvoda ribarstva na domaćem tržištu, a izazov predstavljaju i prilagodba proizvodnje i ribolova principima ekonomske, društvene i ekološke održivosti.

Napomena

Ovaj rad nastao je temeljem završnog rada studenta Erwina Ćuskića "Hrvatska ribarstvena politika u procesu prilagodbe Zajedničkoj ribarstvenoj politici" obranjenog dana 5. rujna 2019. godine na preddiplomskom studiju Agrarna ekonomika na Sveučilištu u Zagrebu, Agronomski fakultet.

Zahvala

Autori zahvaljuju gospodinu Mariju Jurašiću iz Ministarstva poljoprivrede Uprave za ribarstvo i gospođi Dubravki Vrđuka iz Hrvatske gospodarske komore na ljubaznoj te profesionalnoj pomoći.

Literatura

- [1] **Agrobiz (2018)**: Hrvati jedu oko 10 kg ribe, a u EU je prosjek 20 kg. [<https://www.agrobiz.hr/agrovijesti/hrvati-jedu-oko-10-kg-ribe-a-u-eu-je-prosjek-20-kg-9558> (6. 3. 2020.)]
- [2] **European Commission European Maritime and Fisheries Fund – EC EMFF (2014)**: European Maritime and Fisheries Fund (EMFF): Croatia Fact Sheet [https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/op-croatia-fact-sheet_en.pdf (6. 3. 2020.)]
- [3] **Državni zavod za statistiku – DZS (2019)**: Statističke informacije, 2019.
Državni zavod za statistiku – DZS (2019): Statistička priopćenja, Ribarstvo: Morsko i slatkovodno ribarstvo, odgovarajuća godišta
- [4] **Hrvatska gospodarska komora – HGK (2018)**: Predstavljanje projekta „Riba Hrvatske – Jedi što vrijedi“ i aktualnih trendova u ribarstvu. <https://www.hgk.hr/s-poljoprivredu-prehrambenu-industriju-i-sumarstvo/hrvati-trose-10-a-eu-20-kilograma-ribe-poglavni-stanovnika>
- [5] **Hrvatska gospodarska komora – HGK (2020)**: Robna razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od 2009. do 2018. Interna baza podataka
- [6] **Mikuš, O., M. Zrakić, T. Kovačićek, M. Jež Rogelj (2018)**: Common Fisheries Policy and its impact on the fisheries sector in Croatia. Ribarstvo, 76, 41-50 <https://doi.org/10.2478/cjf-2018-0005>
- [7] **Ministarstvo poljoprivrede – MP (2013)**: Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva. [https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages//NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%20plan%20razvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf (6. 3. 2020.)]
- [8] **Ministarstvo poljoprivrede - MP i Eurofish (2017)**: Izvještaj: konzumacija ribe u Hrvatskoj [https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages/Final_hrvatski_Eurofish_Izve%20taj_Konzumacija%20ribe%20u%20Hrvatskoj_2017.pdf (6. 3. 2020.)]
- [9] **Ministarstvo poljoprivrede Uprava za ribarstvo – MP (2020)**: Interni materijali
- [10] **Narodne novine – NN (2018)**: Zakon o Akvakulturi NN br.130/2017 od 27. 12. 2017. i 111/2018 od 12. 12. 2018.

Dostavljeno: 7.3.2020.

Prihvaćeno: 19.3.2020.

Optimistic trends in the fisheries sector

Abstract

Most macroeconomic indicators for the fisheries sector in the 2009-2018 period records the upward movement. In ten years, catches have increased by 20%, export by 77%, and value of production in the last five observed years by 30%. Aquaculture is the branch of fisheries with the highest economic potential. It has a positive impact on employment, income, the supply of high value food products with increased added value through tourism and exports, and thus on the socio-economic development of island and rural communities.

Key words: aquaculture, fisheries, growth

Optimistische Trends im Fischereisektor

Zusammenfassung

Die meisten makroökonomischen Indikatoren für den Fischereisektor im Beobachtungszeitraum 2009-2018 zeigen einen Aufwärtstrend. In zehn Jahren hat der Anbau um 20%, der Export um 77% und der Produktionswert in den letzten fünf beobachteten Jahren um 30% zugenommen. Die Aquakultur ist der Zweig in der Fischerei mit dem höchsten wirtschaftlichen Potenzial. Sie wirkt sich positiv auf die Beschäftigung, Einkommen, das Angebot hochwertiger Lebensmittel mit erhöhtem Mehrwert durch den Tourismus und die Exporte und somit auf die sozioökonomische Entwicklung der Insel- und Landgemeinden aus.

Schlüsselwörter: Aquakultur, Wachstum, Fischerei

Tendencias optimistas en el sector pesquero

Resumen

La mayoría de los indicadores macroeconómicos para el sector pesquero durante el período observado de 2009 a 2018 registra una tendencia al alza. En diez años, la piscicultura aumentó en un 20%, las exportaciones en un 77% y el valor de la producción en un 30% en los últimos cinco años observados. La acuicultura es la parte de la industria pesquera con el mayor potencial económico. Tiene un impacto positivo en el empleo, en los ingresos, en la oferta de los productos alimenticios con alto valor nutritivo y un valor agregado aumentado mediante el turismo y las exportaciones, y por lo tanto en el desarrollo socioeconómico de las comunidades insulares y rurales.

Palabras claves: acuicultura, crecimiento, industria pesquera

Tendenze positive nel settore della pesca

Riassunto

La maggior parte degli indicatori macroeconomici per il settore della pesca nel periodo considerato dal 2009 al 2018 registra una tendenza al rialzo. In dieci anni, l'allevamento ha registrato un aumento del 20%, l'esportazione del 77%, mentre il valore della produzione nell'ultimo quinquennio considerato è cresciuto del 30%. L'acquacultura è il ramo della pesca col maggior potenziale economico. Incide positivamente sull'occupazione, sul reddito, sull'offerta di alimenti di alta qualità dal valore aggiunto accresciuto attraverso il turismo e l'esportazione e, di conseguenza, sullo sviluppo socioeconomico delle comunità isolate e rurali.

Parole chiave: acquacultura, crescita, pesca

